

verandert langzaam in druk, verplichting of zelfs wrevel. Juist dán is het belangrijk om stil te staan: is dit nog de plek waar ik wil bijdragen? Komt mijn ‘ja’ nog vanuit overtuiging, of vooral uit gewoonte? Blinde loyaliteit is een stille sluipmoordenaar. Je houdt vol, negeert wat je voelt en past je aan, omdat de hunkering naar erkenning zwaarder weegt dan de last van je eigen waarheid.

Tegelijk zie ik een ander proces: ondernemers die worstelen met loslaten. Met opvolging, overdracht of afscheid nemen van iets wat diep verweven is met hun identiteit. Zo raken mensen in dezelfde knoop verstrikt: de een gevangen in het zoeken naar erkenning, de ander in het niet kunnen loslaten. Loyaliteit bindt ze aan elkaar, maar maakt dat beiden niet meer trouw zijn aan zichzelf.

Dan komt de dag dat de waarheid zich aandient: als ik zo doorga, verlies ik mezelf. Geen ruzies, geen explosies. Alleen een stille, heldere waarheid die niet langer te negeren is. Die waarheid nodigt uit om te kiezen. Soms betekent die keuze: vertrekken. Niet uit boosheid, maar uit liefde voor jezelf. Zorgvuldig, met respect voor wat er is, én helderheid over wat niet meer kán. Loslaten voelt dan niet als een zakelijke beslissing, maar als een rouwproces. Je neemt afscheid van een deel van je leven, voordat je ruimte maakt voor iets nieuws.

In mijn werk zie ik het vaak: loslaten gaat zelden alleen over werk. Het gaat over afscheid nemen van een rol die

ontwikkelen van nieuwe mogelijkheden. Samen richt je je vooral op de toekomst. Bij counselling draait het juist om het begeleiden bij dieperliggende persoonlijke of emotionele thema's, zoals stress, verlies, rouw, trauma of vastzittende patronen. Daarbij kijk je terug naar het verleden om beter te begrijpen wat iemand vandaag belemmert. In de praktijk blijken beide kanten onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het een kan niet zonder het ander. Daarom verdiep ik me in beide richtingen: ik bouw steeds meer kennis op, leer verschillende theorieën en methodieken kennen en combineer die met mijn eigen praktijkervaring. Juist die mix, ervaring, kennis en menselijkheid, maakt dat ik ondernemers niet alleen kan ondersteunen, maar ook kan spiegelen, gidsen en richting geven. Op een manier die zowel stevig als persoonlijk is.

Zo neem ik laatst een ondernemer mee het bos in. Een keer geen sessie met whiteboards of PowerPoint, maar gewoon wandelschoenen aan, telefoon op stil, de natuur in. Hij heeft het druk, zoals zovelen. Zijn agenda zit vol, zijn hoofd nog voller.

‘Wat gaan we eigenlijk doen in dat bos?’ vraagt hij. Ik zeg: ‘Wandelen. Praten. Misschien zwijgen. We zien wel.’ Hij trekt een wenkbrauw op, lacht wat sceptisch en kijkt op zijn horloge. ‘Ik heb om drie uur weer een call. Gaan we het redden?’ ‘Dat hangt ervan af’, zeg ik, ‘je mag gaan wanneer jij wilt.’

## 14. Wie redt wie?

Ik zit tegenover Bas, Remco en Nicole. De namen zijn fictief, maar het verhaal is echt. Een vader, een zoon en een dochter. Drie mensen met hetzelfde bloed, die ooit samen begonnen aan iets moois en onderweg verstrikt zijn geraakt in wat liefde, angst en loyaliteit van hen vroegen. Ze staren wat voor zich uit. Ik kijk naar ze en zeg niets. Ik laat het even. De vergaderruimte is steriel, maar voelt beklemmend. De lucht is zwaar. De koffie koud. De koekjes onaangeroerd. Op de muur hangen foto's van jubilea, successen, groei. Maar wat ik voel, is iets anders: een onzichtbare muur van spanning en stilte.

Vader Bas zit aan het hoofd van de tafel. Zoon Remco en dochter Nicole tegenover hem. Niemand lacht. Niemand weet hoe te beginnen. Iedereen weet waarom ik hier ben. Bas is een man van eenvoud en discipline. Hij heeft het bedrijf opgebouwd vanuit niets, met zijn handen, zijn versleten rug, zijn wilskracht. Hij is het type man dat niet praat over gevoel, maar over doen. Hij is het bedrijf. Hij heeft het niet alleen gemaakt, hij is het geworden. Nu, tientallen jaren later is datzelfde bedrijf een miljoenenonderneming met bijna tweehonderd medewerkers. Een toonbeeld van succes. Maar het succes drukt op hem. Bas is aan het overdragen, zegt hij, maar hij weet niet wat hij eigenlijk loslaat. Hij denkt dat hij zijn kinderen ruimte geeft, maar elke beweging van hem ademt controle, behoefte aan invloed, angst om vergeten te worden. En het

## 29. De eerste duizend dagen

*Ik heb het niet in de gaten. Hoe kan ik ook? Ik ben ruim een jaar oud wanneer mijn vader vertrekt. Mijn moeder blijft alleen achter met mij. Zonder keuze. Ik heb geen herinnering aan die dag, maar alles in mij weet dat er iets breekt. Mijn lichaam, mijn hart, mijn ziel, ze weten: 'Ik ben niet gewenst.' Vanaf dat moment is niets meer vanzelfsprekend. Mijn moeder houdt van mij, daar twijfel ik nooit aan. Maar ze is jong, kwetsbaar en alleen. Ik voel haar strijd. En onbewust besluit ik dat ik haar zal helpen dragen. Geen enkel kind hoort die rol te nemen, maar ik heb geen keuze.*

Daar, in die eerste duizend dagen, wordt mijn loyaliteit geboren. Het is geen bewuste keuze, het is noodzaak. Als ik stil ben, gaat het beter. Als ik meega, glimlacht ze. Als ik geen last ben, lijkt de wereld veiliger. Ik leer dat liefde en zorg voorwaardelijk zijn. Niet omdat mijn moeder dat wil, maar omdat de omstandigheden het dicteren. Deze overtuiging nestelt zich diep in mij: ik moet er voor anderen zijn, anders ben ik niet waardevol. Die kinderlijke conclusie groeit uit tot mijn volwassen levenshouding.

Ik ben loyaal:

- aan mijn moeder, die ik nooit wil teleurstellen;
- aan werkgevers, ook wanneer ik voel dat ik vastloop;